

АНДРОСОВИЧ КСЕНІЯ АНАТОЛІЇВНА

кандидат психологічних наук, завідувач відділу інтелектуального розвитку обдарованої особистості Інституту обдарованої дитини НАПН України, м. Київ.

**КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНОЇ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті проведено соціально-психологічний аналіз компонентів соціалізації в Інтернет-середовищі обдарованої учнівської молоді. Розроблено програму «Соціалізація обдарованої учнівської молоді засобами Інтернет-технологій» та постійно діючий Інтернет-ресурс, які забезпечують інформаційно-методичну допомогу фахівцям у роботі з обдарованою учнівською молоддю; підтримку соціалізації обдарованої учнівської молоді в Інтернет-середовищі під час здійснення комунікації та проектуванні й реалізації соціально значущої діяльності.

Запропоновано науково-методичний інструментарій діагностики компонентів соціалізації в Інтернет-середовищі обдарованої учнівської молоді, що сприятиме підвищенню ролі психологічних служб закладів освіти у реалізації особистісного потенціалу обдарованої учнівської молоді; забезпеченню її підтримки та безпеки в соціальному та інформаційному середовищах; підвищенню рівня соціальної взаємодії обдарованої учнівської молоді; розвитку навичок самоідентифікації та самопрезентації, адаптивності та субординаційної інтеракції в соціальному середовищі; корекції фрустраційних станів обдарованої учнівської молоді, почуття самотності, відчуженості, надмірної інтроверсії; запобіганню негативним проявам пригніченого психоемоційного стану в результаті відсутності вчасної та належної соціалізації.

Ключові слова: *особистість, учнівська молодь, соціалізація, засоби соціалізації, обдарованість, Інтернет-середовище, сучасний соціум.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження соціалізації обдарованої учнівської молоді Інтернет-засобами полягає у двох аспектах.

Перший із них зумовлений тим, що все більші вимоги суспільство висуває до особистості, особливо щодо таких її характеристик, які об'єднують термін «соціалізація». Про першочерговість уміння застосовувати знання у практичній діяльності наголошують теоретики і практики освіти (В. Кремень та ін.) [2; 29]. На проблемі соціалізації особистості, зокрема обдарованої, акцентують психологи (В. Рибалка та ін.). На важливості соціалізації особистості наголошують іноземні дослідники, стверджуючи, що саме некогнітивний розвиток відіграє ключову роль в успішності особистості у житті (Дж. Хекман та ін.).

Другий аспект полягає в тому, що сучасний етап суспільного розвитку характеризується масовим поширенням і застосуванням інформаційних технологій. Ще півстоліття тому його назвали «інформаційним суспільством», де виробництво інформаційних, а не матеріальних цінностей буде рушійною силою формування та розвитку суспільства (Й. Масуда).

Наразі ми спостерігаємо, що інформаційні технології впливають не лише на розвиток суспільства загалом, а й на розвиток кожної особистості зокрема. Інтернет-простір цікавить учнівську молодь, й займає значну частку їхньої вільного часу та інтелектуальної праці [3; 4; 5; 7].

Сучасні учні шукають і знаходять в Інтернеті потрібну для навчання інформацію, спілкуються й винаходять способи самовираження й самореалізації в Інтернет-мережі. Середовищем спілкування, якому віддає перевагу учнівська молодь, є Інтернет-середовище. Інформаційні технології дедалі більше набувають функції соціалізації особистості [10; 20; 21; 22]. Таким чином, соціалізація особистості в Інтернет-середовищі є природним процесом і практично некерованим з боку традиційних соціалізаторів особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про включення обдарованих учнів до соціокультурного простору, розвиток соціальних процесів загалом, а тому й аспект соціалізації обдарованих учнів стає пріоритетним у психолого-педагогічних дослідженнях. Так, останнім часом, теоретики стали приділяти увагу питанням використання комп'ютерних технологій в процесі навчання і виховання (Ю. Клименюк, Л. Найдъонова, Н. Олексюк та ін.) [8; 23; 25].

Різним аспектам розроблення та функціонування моделей медіаосвіти присвячено праці О. Баришполець, В. Іванова, О. Волошенюка, Д. Дзюба, О. Вознесенська, О. Петрунько, А. Литвина та ін.) [12; 16; 17; 27]. Питанням підготовки фахівців до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, а також розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (компетенцій) вчителя присвятили свої наукові доробки М. Жалдак [6], А. Коломієць [9], М. Лещенко [11], О. Овчарук [24], Л. Чернікова [33] та ін.

Сучасні дослідники (І. Волощук, Ю. Гоцуляк, Н. Поліхун, К. Постова) розробляють проблему педагогічної підтримки обдарованих дітей, схильних до дослідницької діяльності.

Науково-методичні засади створення соціально-інформаційних систем для розвитку обдарованої дитини розробляють О. Буров, В. Камишин, Н. Олексюк, Г. Онопченко, О. Сухий, А. Юрченко та ін.

Науково-освітні мережі в Інтернеті як освітнє середовище для обдарованих дітей та підлітків досліджували Т. Яншина, І. Хован та ін.

Сучасне суспільство набуває нових культурних особливостей – це мережевий принцип функціонування і поширення, віртуальний характер, короткочасна, спонтанна форма подачі інформації. В межах культури нашого суспільства зміні підлягає саме значення і роль особистості. Особистісну активність в цьому випадку провокують внутрішні стимули, оскільки

змінюється ціннісна орієнтація, налаштована на розвиток і самовдосконалення [26; 28; 31; 36].

Функції опанування знань і когнітивного розвитку, які традиційно виконувала в суспільстві система освіти, усе більше переходять до ІТ-середовища, адже нині більшість інформації можна отримати через Інтернет та інші ІКТ засоби. Продовжує набувати популярності дистанційна освіта [32; 35; 37].

Ефективний доступ до світових інформаційних ресурсів задовольняє потребу в інформаційних продуктах та послугах, покриває необхідність в інформаційній взаємодії та обміні. Однак все це носить стихійний характер.

Мета статті – провести соціально-психологічний аналіз компонентів соціалізації в Інтернет-середовищі обдарованої учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. На основі пілотного дослідження, в якому взяла участь учнівська молодь – учасники конкурсів МАН, виокремлено проблемні групи чинників, що впливають на виконання учасниками науково-дослідних робіт. Їх умовно розподілено на: фізичні (27,9% – стан здоров'я, самопочуття, втома); психологічні (51,16% – негативні емоції, переживання, тривога); соціальні (20,93% – відсутність спілкування з керівником, спілкування з однолітками, відповідальність, велике навантаження); науково-методичні (25,57% – обмеженість ресурсів, літератури, наукових рекомендацій, нормативні положення); інші (53,49% – брак часу, технічне оформлення дослідження).

У результаті анкетування було виявлено, що 76,73% респондентів потребують допомоги наставника чи психолога. Також встановлено, що 48,83% учнів вважають, що додаткове спілкування через Інтернет-ресурси із керівником наукової теми сприяло б кращому результату в конкурсі, а 20,93% учнів активно ними користувались [34, с. 1-12].

Проведене пілотне дослідження надало можливість констатувати, що обдаровані учні мають певну дисгармонію особистісного розвитку; мають потребу у більш тісній взаємодії як між собою, так і зі своїми науковими наставниками; мають певні психологічні труднощі та прагнуть допомоги спеціалістів, однак не реалізують це прагнення у соціальному житті. Це може негативно впливати на їхню соціалізацію. Усе це дає підстави говорити про необхідність створення керованого освітнього ресурсу для учасників навчально-виховного процесу.

Оскільки Інтернет є мотивованим середовищем для обдарованих учнів, то ми пропонуємо створити інтерактивного центру в Інтернет-мережі для соціально-психологічної підтримки обдарованих учнів. Цілеспрямоване залучення учнів до безпечного Інтернет-середовища буде доцільним для вирішення означених проблем. Це стосується також труднощів психологічного характеру [34], з якими стикаються учні, і інформаційно-методичної підтримки педагогів.

Таким чином, виникає необхідність у розробленні науково-методичного інструментарію для забезпечення підтримки процесу соціалізації обдарованої учнівської молоді сучасними засобами Інтернет-мережі [1, с. 61-65].

Наукові доробки попередніх років щодо науково-методичних основ розвитку інтелектуально обдарованої особистості в інформаційному просторі, представлені та доступні у публікаціях авторів, а також містять дані з проблематики психологічних закономірностей соціалізації особистості у віртуальному просторі, розвитку інтелектуальної обдарованості засобами Інтернету, психологічних механізмів соціалізації обдарованих дітей [15; 18].

За результатами попередніх досліджень [13; 19] було встановлено, що в розвитку інтелектуально обдарованої учнівської молоді засобами Інтернет-середовища з метою оптимізації процесу їх соціалізації виокремлюють такі основні етапи, як доінтернетний, початковий та основний.

Реалізація змісту цих етапів спрямована на розвиток у цієї категорії користувачів певних умінь та навичок, необхідних для підвищення їх інструментальної компетентності, побудови у них динамічної пошукової стратегії користування Інтернетом, формування системи уявлень про Інтернет як інформаційно-комунікативний простір і рекреаційне середовище, що виконують роль позитивного фактору соціалізації та загального конструктивного чинника життя людини.

Результати розробки є важливими для створення системи соціально-психологічної підтримки процесу соціалізації обдарованої учнівської молоді, для розроблення спецкурсу в підготовці педагогів і психологів щодо роботи з обдарованими учнями в Інтернеті [18].

Науково-методичне обґрунтування супроводу процесу соціалізації обдарованої учнівської молоді в Інтернет-середовищі реалізується за три етапи, перший з яких передбачає виконання таких завдань:

- здійснити аналіз світового та вітчизняного досвіду наукового розв'язання проблеми підтримки процесу соціалізації обдарованої учнівської молоді в Інтернет-середовищі;
- виявити закономірності перебігу процесу соціалізації індивіда у віртуальному середовищі;
- виявити науково-методичні засади розроблення та застосування ефективних підходів і методів підтримки процесу соціалізації обдарованої учнівської молоді в Інтернет-середовищі;
- обґрунтувати та розробити концептуальну модель інтерактивної психолого-педагогічної підтримки процесу соціалізації обдарованої учнівської молоді в інформаційних мережах.

На першому етапі продукцію оприлюднюють та розповсюджують серед цільової групи користувачів у форматі конференцій різних рівнів, круглих столів, семінарів тощо, шляхом виступів, публікацій у фахових наукових виданнях та матеріалах конференцій.

Другий етап передбачає використання продукції цільовою групою, а третій – впровадження напрацьованих результатів у практику.

Для оцінювання загального рівня соціалізації обдарованих старшокласників ми визначили низку критеріїв: когнітивний, особистісний, комунікативно-діяльнісний та морально-ціннісний. Кожен із них охоплює певний перелік якісних показників.

Так, на когнітивному рівні вивчають такі показники обдарованої учнівської молоді:

- обізнаність щодо якостей особистості, необхідних для успішної соціалізації в суспільстві;
- наявність і рівень розвитку їх у себе;
- знання про способи взаємодії людей у суспільстві, в соціальних мережах;
- знання власних інтересів, нахилів, здібностей.

На особистісному рівні ми пропонуємо вивчати наявність у обдарованої учнівської молоді таких показників, як:

- соціальна відповідальність;
- емоційна стійкість;
- адекватна самооцінка, вольовий контроль, впевненість в собі;
- рівень розвитку соціальних мотивів обдарованої учнівської молоді;
- мотивація досягнення поставлених цілей.

На комунікативно-діяльнісному рівні:

- аналіз ситуації взаємодії людей;
- адекватна оцінка вербальної та невербальної експресії у взаємодії;
- конструктивна взаємодія;
- товариськість;
- організація продуктивної соціально-орієнтованої діяльності.

На морально-ціннісному рівні розвитку обдарованої учнівської молоді вивчаємо такі показники:

- наявність життєвих орієнтацій і цінностей;
- позитивна мотивація до взаємодії в суспільстві;
- ухвалення здорового способу життя;
- співвідношення особистих і суспільних цінностей;
- стійкі пізнавальні інтереси;
- ставлення до майбутньої професійної діяльності.

У національних освітніх документах акцентовано увагу на компетентнісному розвитку особистості, що охоплює соціальні компетенції. По-новому в сучасній філософії людиноцентризму (В. Кремень) осмислено розвиток людини, який визначають як самореалізацію особистості, що ґрунтується на самопізнанні й розвитку відповідно до природних задатків.

Компетентностями, що найбільше сприяють самореалізації особистості, є комплексний розвиток особистісних якостей і успішне входження у рольові стосунки суспільства – соціалізація.

Отже, не менш важливими, є професійні компетенції класних керівників, а саме:

- інформаційно-комунікаційна компетентність педагогів (уявлення про сферу застосування і можливості ІКТ, соціальні наслідки комп'ютеризації; знання п'яти і більше галузей застосування комп'ютерної техніки; застосування ІКТ в трьох і більше сферах освітнього процесу; знання правил користувача в соціальних мережах; організація роботи особистої електронної

пошти; навички пошуку, обміну інформацією в Інтернеті; використання різноманітних видів комунікацій в соціальних мережах);

- комунікативна компетентність (організація продуктивного спілкування з соціальними партнерами; володіння навичками проведення дискусій, тренінгів; уміння формувати механізми взаємодії; наявність системи супроводу дитячих і молодіжних ініціатив, процесу соціалізації підлітків; оперативне реагування на зміну соціальної та освітньої ситуації; наявність широкої мережі активних контактів);

- інноваційна компетентність (активність, ініціативність участі в проекті; уміння працювати в команді; володіння діагностичним інструментарієм моніторингу інноваційної діяльності; опис, узагальнення, систематизація досвіду; участь у семінарах, публікаціях).

Ми вбачаємо, що для організації психолого-педагогічного діагностування необхідно підбирати комплексний інструментарій взаємодоповнюючих методів і методик дослідження: спостереження, опитування, інтерв'ювання, анкетування, бесіди, праксиметричні методи (аналіз продуктів творчої діяльності), діагностичні методи.

Таким чином, до діагностики обдарованих старшокласників увійшов комплекс тестів, відповідно до яких можна виявити та проаналізувати компоненти, що є складовими соціалізації учнів в Інтернет-середовищі.

Інструментарій психодіагностики передбачає вивчення:

- ціннісно-мотиваційного та когнітивного компонентів: методика «Діагностика структури ціннісних орієнтацій» (С. Бубнова), тест «Структура навчальної мотивації школяра» (К. Замфір), анкета «Інтернет в житті старшокласника» (Л. Ткаченко), тест «Інститути і механізми соціалізації особистості» (А. Лучинкіна);

- операційно-діяльнісного компоненту: методика «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей» (В. Синявський, Б. Федоришин), опитувальник «Ваша майбутня професія» (Л. Лучко);

- особистісного (регулятивного) компоненту: тест «Вивчення ступеня соціалізації старшокласників» (І. Рожкова), тест міжособистісних відносин (Т. Лірі), діагностика особистісної креативності (Є. Тунік).

Отже, коротко розглянемо, на що спрямовані пропоновані діагностичні матеріали. Методика «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей КОС-2» (В. Синявський, Б. Федоришин).

Методика спрямована на виявлення наявного рівня прояву комунікативних і організаторських схильностей особистості, безумовно не виконує функцій прогнозу розвитку або гальмування цих схильностей. Високі результати опитування за «КОС-2» потрібно враховувати як основу для профілізації в соціально-гуманітарному, військовому, управлінському, політичному, педагогічному напрямі професій.

В інших випадках низький вияв цих схильностей потрібно враховувати у зв'язку з цими напрямками, а також обов'язково зіставляти з іншими видами готовності. Так, комунікативне й організаційне навантаження у відповідних видах профільного навчання можна розглядати як надмірне для інтровертів

із меланхолійним та флегматичним типами темпераменту, для циклоїдних, сензитивних і нестійких акцентуатів тощо.

Здатність цих типів юної особистості до професійного спілкування можна розвивати на етапі профільного навчання, залучаючи їх до спеціальних соціально-психологічних тренінгів, однак обережно, поступово, поєднуючи з дотриманням режиму праці та відпочинку, з реальними і посильними кроками до розвитку комунікативної готовності й обережним, вибіркоvim розширенням кола партнерів зі спілкування.

Варто зазначити, що окрім загальної характеристики за зазначеним тестом пропонуємо розбити за рівнем за кожним із факторів.

Комунікативні схильності. Якщо Ви отримали оцінку 1 ($Q = 1$) (0,10–0,45), то Ви характеризуєтесь вкрай низьким рівнем прояву схильностей до комунікативної діяльності. Якщо Ви отримали оцінку 2 ($Q = 2$) (0,46–0,55), то у Вас розвиток комунікативних схильностей нижче середнього рівня. Тобто Ви не прагнете до спілкування, скуто почуваете себе в новій компанії, колективі, віддаєте перевагу перебуванню на самоті, обмежуєте коло своїх знайомств, відчуваєте труднощі у встановленні активних контактів з людьми. Якщо Ви отримали оцінку 3 ($Q = 3$) (0,56–0,65), то Ви характеризуєтесь середнім рівнем прояву комунікативних схильностей. Ви прагнете до контактів з людьми, не обмежуєте коло своїх знайомств, відстоюєте власні думки і плануєте свою працю. Однак потенціал цих схильностей не відзначається високою сталістю. Якщо Ви отримали оцінку 4 ($Q = 4$) (0,66–0,75), то Ви належите до групи з високим рівнем прояву комунікативних схильностей.

Таким чином, Ви не розгублюєтесь у новій обстановці, швидко знаходите приятелів, постійно прагнете до розширення кола знайомих. Це відбувається не за примусом, а згідно з власним внутрішнім прагненням, згідно зі своїм спрямуванням. Якщо Ви отримали оцінку 5 ($Q = 5$) (0,76–1,00), то Ви маєте дуже високий рівень прояву комунікативних схильностей.

Ви відчуваєте потребу в комунікативній діяльності й активно, помітно прагнете до неї. Для Вас є характерними швидка орієнтація в складних соціальних ситуаціях, своєчасний вибір засобів спрощення, розрядки ситуації, невимушеність поведінки у новому колективі. Ви виявляєте ініціативу у спілкуванні у будь-якому колі людей.

Організаторські схильності. Якщо Ви отримали оцінку 1 ($Q = 1$) (0,2–0,55), то Ви характеризуєтесь вкрай низьким рівнем прояву схильностей до організаторської діяльності. Якщо Ви отримали оцінку 2 ($Q = 2$) (0,56–0,65), то рівень розвитку організаторських схильностей перебуває на рівні нижче середнього. Ви погано орієнтуєтесь в незнайомій ситуації, не відстоюєте власні погляди і тяжко переживаєте образи.

Вияви ініціативи в громадській діяльності у Вас вкрай занижені, в багатьох справах Ви намагаєтесь уникнути прийняття самостійних рішень. Якщо Ви отримали оцінку 3 ($Q = 3$) (0,66–0,70), то Ви характеризуєтесь середнім рівнем прояву організаторських схильностей.

Ви відстоюєте свої думки серед знайомих і плануєте свою працю. Однак потенціал цих схильностей не відзначається високою сталістю.

Якщо Ви отримали оцінку 4 ($Q = 4$) (0,71–0,80), то Ви належите до групи з високим рівнем вияву організаторських схильностей. Ви ініціативні, займаєтесь громадською діяльністю, допомагаєте близьким, друзям, виявляєте ініціативу під час спілкування, здатні до прийняття самостійних рішень у складних ситуаціях. Керуєтесь внутрішнім прагненням, згідно з власним спрямуванням.

Якщо Ви отримали оцінку 5 ($Q = 5$) (0,81–1,00), то Ви маєте дуже високий рівень прояву організаторських схильностей. Ви відчуваєте потребу в організаторській діяльності. Ви – ініціативна особистість, яка здатна сама будувати потрібну ситуацію навколо себе, приймати самостійні рішення, відстоювати власну думку. Вам подобається організовувати різні ігри, заходи, Ви вельми наполегливі у суспільній діяльності, яка Вас приваблює. Завдяки своїй ініціативності Ви самі знаходите ті справи, що відповідають вашим потребам організаторської діяльності.

Опитувальник «Ваша майбутня професія» (Л. Лучко). Цей опитувальник спрямовано на виявлення уявлень старшокласника про характер та особливості роботи за обраною професією. Відомості, отримані в результаті анкетування, дозволяють виявити повноту уявлень, а також наявність в них протиставлень, направленість учня на визначений характер трудової діяльності, встановити ступінь відповідності уявлення школяра про майбутню роботу та професію, яку він вибрав. Результати анкетування дають змогу провести корекційну профорієнтаційну роботу. Анкету можна використовувати багаторазово для контролю ефективності профорієнтаційних впливів.

Тест «Вивчення ступеня соціалізації старшокласників» (І. Рожкова). Зазначений тест надає можливість виявити рівень соціальної адаптованості, активності, автономності та моральної вихованості учнів. Якщо коефіцієнт становить більше трьох, то можна констатувати високий ступінь соціалізованості дитини; більше двох, але менше трьох – середній ступінь розвитку соціальних якостей; менше двох балів – низький рівень розвитку соціальних якостей.

У тесті «Вивчення ступеня соціалізації старшокласників» за результатами діагностики розширено характеристики на учнів за факторним навантаженням. Фактор: соціальна адаптованість.

У результаті тестування у Вас виявлено:

– високий рівень соціальної адаптованості. Це характеризує Вас як особистість з реалістичною самооцінкою, почуттям визнання себе, адекватності та стабільності володіння власним «Я»; Ви розумієте та адекватно сприймаєте соціальну дійсність; врівноважені, маєте стабільний емоційний стан, оптимістичні погляди на життя. Ви користуєтесь визнанням однолітків і дорослих (батьків, педагогів), маєте позитивні відносини з оточуючими; з інтересом ставитесь до занять у школі або позашкільному

навчальному закладі; маєте відносно стійкий стан психічного, фізичного та соціального благополуччя;

– середній рівень соціальної адаптованості – це рівень достатньо вільної орієнтації Вашої особистості в соціумі, однак для Вас характерною є підвищена залежність поведінки від думки інших (батьків, педагогів). Це спричиняє недостатній самостійності у вирішенні завдань, що виникають. Можливі часті зміни настрою; тимчасові труднощі можуть впливати на Вашу самооцінку;

– низький рівень соціальної адаптованості, що характеризує Вас як особистість зі слабкою вірою в себе, власні можливості, а також з низькою самооцінкою; Ви схильні гіперболізувати власні недоліки, що ускладнює спілкування з однолітками, стає причиною неадекватної реакції на соціальну ситуацію та виявляється у конфліктах з батьками, педагогами тощо. Ви слабо уявляєте власне майбутнє, не маєте стійких інтересів. Окрім цього наявне незадоволення собою, власним життям.

Фактор автономності. У результаті тестування у Вас виявлено:

– високий рівень автономності означає, що вступаючи у соціальні відносини, Ви постаєте суб'єкта відносин, здатним протистояти негативним впливам середовища. Це забезпечує не лише актуалізацію засвоєної системи соціальних зв'язків і досвіду, а й створення нових, зокрема особистісного індивідуального досвіду;

– середній рівень автономності. Ви досить легко пристосовуєтесь до певного соціального середовища. Якщо середовище стає для Вас не цікавим або небезпечним, то Ви виключаєте себе з такого середовища, або переглядаєте власні ціннісні орієнтації, щоб залишитись в ньому;

– низький рівень автономності. Якщо Ви потрапляєте у середовище, де наявні порушення задоволення актуальних потреб, неузгодженість самих потреб, або можливість їх блокади у майбутньому, то у Вас можуть виникнути такі психологічні стани, як стрес, фрустрація, конфлікт, загальним проявом яких є тривога.

Фактор: соціальна активність. Розвиток соціальної активності людини є істотним моментом її соціалізації, що виявляється у поведінці особистості та її діяльності. В результаті тестування у Вас виявлено:

– високий рівень соціальної активності. Ви не лише усвідомлюєте та приймаєте інтереси суспільства і певних спільнот, а й готові та вмієте реалізовувати ці інтереси, виявляєте активну діяльність у соціальному житті. У Вас є прагнення впливати на соціальні процеси. Ви берете дієву участь у суспільних справах; маєте прагнення змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити наявний соціальний лад, його форми й елементи;

– середній рівень соціальної активності підтверджує, що Ви є суб'єктом суспільних відносин, однак формуєте соціальні зв'язки на рівні власних потреб та інтересів;

– низький рівень соціальної активності свідчить про Ваше пасивне ставлення до суспільства, проблеми його розвитку, а також «споглядацький» характер.

Фактор: оцінка схильності дітей до гуманістичних норм життєдіяльності – моральність. У результаті тестування у Вас виявлено:

– високий рівень моральності. Ви вихована особистість із розвинутими вольовими якостями. У Вас сформовані уявлення про добро і зло, гідність, честь, справедливість, що сприяє самовдосконаленню, виробленню практичних навичок жити і діяти згідно з вимогами суспільства;

– середній рівень моральності свідчить про те, що у Вас недостатньо стійка шкала цінностей, недостатньо розвинута особиста рефлексія. Маючи значний запас моральних знань, Ви вміло міркуєте про моральні проблеми, не завжди дотримуєтесь моральних норм, особливо тоді, коли вони суперечать Вашим власним інтересам. Ви можете порушити окремі норми поведінки, вважаючи свою поведінку правильною;

– низький рівень моральності свідчить про те, що у Вас викривлене уявлення про моральні норми та їх прояви у поведінці; шкала цінностей нестійка, розмита, внутрішньо суперечлива; рівень самоорганізації та самоконтролю досить низький; самоаналіз практично відсутній. Негативні потреби, які склалися, Ви задовольняєте за рахунок інших, а також намагаєтесь перекласти відповідальність за учинене на іншого.

Методика діагностики особистісної креативності (Є. Тунік) дає змогу визначити чотири особливості творчої особистості: допитливість (Д); уяву (У); складність (С) і схильність до ризику (Р). Попри її спрямованість на юнацький вік, вона не втрачає своєї прогностичності і для представників зрілого віку.

Під час оцінювання даних опитувальника використовують чотири фактори, що тісно корелюють з творчими проявами особистості. Ми отримуємо чотири сирі показники за кожним фактором, а також загальний сумарний показник. У процесі оброблення даних використовують шаблон, який можна накладати на лист відповідей тесту, або зіставляють відповіді випробуваного з ключем у звичайній формі.

Тест структури ціннісних орієнтацій особистості (С. Бубнова). Тест призначений для вивчення реалізації ціннісних орієнтацій особистості в реальних умовах життєдіяльності. Ступінь вираженості кожної ціннісної орієнтації особистості визначають за допомогою ключа, представленого в бланку відповідей. Відповідно до нього підраховують кількість позитивних відповідей у всіх одинадцяти шкалах, а їх результат записують в графі «Σ».

За результатами оброблення персональних відомостей будують графічний профіль, що відображає вираженість кожної цінності. Для цього по вертикалі фіксують кількісну вираженість цінностей (за 6-бальною системою), а по горизонталі – види цінностей.

Серед цих цінностей в узагальненому вигляді можна назвати такі:

- 1) присмне проведення часу, відпочинок;
- 2) високий матеріальний добробут;
- 3) пошук і насолода прекрасним;
- 4) допомога та милосердя до інших людей;
- 5) любов;

- 6) пізнання нового у світі, природі, людині;
- 7) високий соціальний статус і управління людьми;
- 8) визнання і повага людей і вплив на оточуючих;
- 9) соціальна активність для досягнення позитивних змін в суспільстві;
- 10) спілкування;
- 11) здоров'я.

Тест міжособистісних відносин (Т. Лірі). Вона призначена для дослідження уявлень суб'єкта про себе й свій ідеальний «Я-образ», а також для вивчення взаємовідносин в малих групах. За її допомогою визначають переважаючий тип відносин до людей в самооцінці та взаємооцінці.

Причому виділяють два чинники: «домінування – підпорядкування» і «дружелюбність – агресивність (ворожість)». Саме ці фактори визначають загальне враження про людину в процесах міжособистісного сприйняття. Залежно від відповідних показників виокремлюють низку орієнтацій – типів ставлення до оточуючих. Це допомагає зробити висновки про вираженість типу, про ступінь адаптованості поведінки – ступінь відповідності/невідповідності між цілями, яких досягають у процесі діяльності.

Дуже значна неадаптивність поведінки (під час подання результатів виділяють червоним кольором) може свідчити про невротичні відхилення, дисгармонія у сфері прийняття рішень або бути результатом будь-яких екстремальних ситуацій. Методику можуть використовувати як для самооцінки, так і для оцінки поведінки інших людей. В останньому випадку респондент відповідає на запитання як би за іншу людини, ґрунтуючись на своєму уявленні про неї. Підсумовуючи результати такого тестування різних членів групи (наприклад, трудового колективу), можна скласти узагальнений «представницький» портрет будь-якого її члена (наприклад, лідера), а також робити висновки про ставлення до нього інших членів групи.

Тест «Інститути і механізми соціалізації особистості» (А. Лучинкіна) Цей тест призначений для виявлення провідного інституту соціалізації, який впливає на соціалізацію певної особистості. За тестом виділяють п'ять інститутів соціалізації: сім'я, школа, неформальні об'єднання, ЗМІ, Інтернет [14, с. 176-179].

Пропонований комплекс діагностичного інструментарію надає можливість користувачам пройти психологічну діагностику в онлайн-режимі, отримати характеристику та рекомендацію за результатами тестування.

Комплекс передбачає консультації з психологом, групове обговорення та вирішення наявних труднощів. Також комплекс пропонує певні комплексні тренінгові програми. Сервіс буде наповнено науково-методичними рекомендаціями провідних науковців щодо роботи з обдарованими учнями, а також іншою корисною інформацією та посиланнями. Зараз сервіс перебуває в стані розроблення та наповнення науково-методичними матеріалами для підтримки обдарованої учнівської молоді в Інтернеті.

Апробацію створеного ресурсу здійснюють на базі закладів освіти різного рівня (ЗНЗ, ліцеї, гімназії) областей України та м. Києва.

Для координації дій усіх учасників експерименту (на рівні підвідомчої установи) розроблено програму «Соціалізація обдарованої учнівської молоді засобами Інтернет-технологій» та Календарний план із зазначенням відповідальних осіб.

Висновки. Проведено соціально-психологічний аналіз компонентів соціалізації в Інтернет-середовищі обдарованої учнівської молоді. Розроблено програму «Соціалізація обдарованої учнівської молоді засобами Інтернет-технологій» та постійно діючий Інтернет-ресурс, які забезпечують інформаційно-методичну допомогу фахівцям у роботі з обдарованою учнівською молоддю; підтримку соціалізації обдарованої учнівської молоді в Інтернет-середовищі під час здійснення комунікації та проектуванні й реалізації соціально значущої діяльності.

Запропоновано науково-методичний інструментарій діагностики компонентів соціалізації в Інтернет-середовищі обдарованої учнівської молоді, що сприятиме підвищенню ролі психологічних служб закладів освіти у реалізації особистісного потенціалу обдарованої учнівської молоді; забезпеченню її підтримки та безпеки в соціальному та інформаційному середовищах; підвищенню рівня соціальної взаємодії обдарованої учнівської молоді; розвитку навичок самоідентифікації та самопрезентації, адаптивності та субординаційної інтеракції в соціальному середовищі; корекції фрустраційних станів обдарованої учнівської молоді, почуття самотності, відчуженості, надмірної інтроверсії; запобіганню негативним проявам пригніченого психоемоційного стану в результаті відсутності вчасної та належної соціалізації.

Список використаної літератури:

1. Андросович К.А. Методичне забезпечення супроводу процесу соціалізації обдарованих старшокласників в умовах Інтернет-середовища. Психологія та педагогіка. 2016. № 4 (93). С. 61-65.
2. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання. Енциклопедія освіти / голов. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 625-626.
3. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. К.: Атіка, 2008. 684 с.
4. Гаврилюк В.Ю. Теоретичні аспекти створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу. Народна освіта: електронне наукове фахове видання. 2016. Вип. 3 (30).
5. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід. Вінниця: Планер, 2013. 499 с.
6. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. Вип. 11 (18). С. 3-18.
7. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу / М.Ю. Кадемія, М.М. Козяр, Т.В. Ткаченко, Л.С. Шевченко. Львів: Сполох, 2018. 186 с.

8. Клименюк Ю.М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю.М. Клименюк. Житомир, 2009. 20 с.
9. Коломієць А.М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / А.М. Коломієць. К., 2008. 45 с.
10. Кришталь Д.О., Кришталь Д.Д. Соціалізація як категорія сучасних психолого-педагогічних наук. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2016. Вип. 21. С. 40-48.
11. Леценко М.П., Тимчук Л.І. Розвиток інформаційно-комунікаційних і медіа компетентностей учителів у міжнародному педагогічному просторі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Т. 38. № 6.
12. Литвин А.В., Литвин О.Г. Медіа-освіта: використання мультимедіа у професійній підготовці фахівців. Директор школи. 2010. № 21 (597). С. 1-5.
13. Лучинкіна А.И. Интернет как образовательная среда для одаренных детей. Одаренный ребенок. 2013. № 3. С. 59-66.
14. Лучинкіна А.И. Психология человека в Интернете. К.: Информ. системы, 2012. 201 с.
15. Лучинкіна А.И. Напрями попередження викривлень віртуальної соціалізації. Вісник Прикарпатського університету. 2013. Вип. 47. 190 с.
16. Медіаосвіта та медіаграмотність / В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк, Д.Ю. Дзюба. К.: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
17. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / О.Т. Барішполець, О.Л. Вознесенська та ін. К.: Міленіум, 2014.
18. Міленіна М.М. та ін. Розвиток інтелектуальної обдарованості засобами Інтернету. К.: Ін-т обдар. дитини, 2015.
19. Мілютіна К. Подолання криз професійного становлення засобами спілкування в Інтернет-середовищі. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2014. Вип. 1 (12). С. 167-173.
20. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища: монографія / Н. Копняк, Г. Корицька, С. Литвинова, Ю. Носенко та ін.; за заг. ред. С.Г. Литвинової. К.: Компрінт, 2015. 163 с.
21. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу: [монографія] / за ред. П. Д. Фролова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 312 с.
22. Назаренко В.С., Сисоєнко Н.А. Хмарні технології як ефективний засіб створення єдиного інформаційного простору сучасного навчального закладу [Електронний ресурс]. STEM-освіта як шлях до інноваційного розвитку національної освіти: Інтернет-конференція. Режим доступу: <http://internet-confer.16mb.com/statt-uchasnik-vkonferenc/-nformac-in-tehnologjak-shljah-vprovadz/hmarn-tehnolog-jak-efektivnii-zas-b-stvo.html>
23. Найдьонова Л.М. Візуальна творчість в Інтернет-спілкуванні. Актуальні проблеми психології: Психологія творчості. 2010. № 12 (10). С. 406-413.
24. Овчарук О.В. Розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів засобами ІКТ. Інформаційні технології і засоби навчання. 2012. Т. 32. № 6 (12). 16 с.
25. Олексюк Н.В., Лебеденко Л.В. Використання електронних соціальних мереж у соціально-педагогічній роботі зі школярами. Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. № 4 (48).
26. Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі / Ю.О. Жук, О.М. Соколюк, Н.П. Дементієвська, О.П. Пінчук; за ред. Ю.О. Жука. К.: Пед. думка, 2012. 128 с.
27. Петрунько О. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі: монографія. Полтава: Укрпромторгсервіс, 2010. 480 с.

28. Психологічні особливості соціалізації обдарованих дітей у віртуальному просторі: монографія / А.І. Лучинкіна, К.Г. Мілютіна, Т.А. Яншина. К.: Ін-т обдар. дитини, 2014. 252 с.
29. Савченко О.Я. Особистісно орієнтоване навчання. Енциклопедія освіти / голов. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 626-627.
30. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів: довід. видання / ред.: А.Й. Капська, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухова. К., 2000. 260 с.
31. Ткаченко Л.І. Готовність учнівського й учительського контингенту до соціалізації старшокласників засобами Інтернет-технологій. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика: зб. наук. праць. К., 2016. 2-ге вид. С. 64-72.
32. Хмарні технології: огляд найвідоміших сервісів [Електронний ресурс]. Консалтинг в Україні: Інтернет-журнал. Режим доступу: [http:// consulting-ua.com/hmarni-tehnolohiji-ohlyad-najvidomishyh-servisiv/](http://consulting-ua.com/hmarni-tehnolohiji-ohlyad-najvidomishyh-servisiv/)
33. Чернікова Л.А. Розвиток інформаційно-технологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л.А. Чернікова. Запоріжжя, 2012. 20 с.
34. Androsovykh K. Psycho-pedagogical support of gifted students in the Internet-environment. ICT and learning tools in primary and secondary education. Vol. 59. No. 3. P. 1-12.
35. Estes M., Ingram R., Liu J. A Review of Flipped Classroom Research, Practice, and Technologies. International HETL Review. 2014. Vol. 4. July 29.
36. Hwang G., Chang H. A Formative Assessment-Based Mobile Learning Approach to Improving the Learning Attitudes and Achievements of Students. Computers in Education. 2011. Vol. 56. No. 1. P. 1023-1031.
37. Rau P., Gao Q., Wu L. Using Mobile Communication Technology in High School Education: Motivation, Pressure, and Learning Performance. Computers & Education. 2008. Vol. 50. No. 1. P. 1-22.

Androsovykh K.A.

Components of socialization of gifted youth

The article provides a socio-psychological analysis of the components of socialization in the Internet environment of gifted students. The program "Socialization of gifted student youth by means of Internet technologies" and a constantly operating Internet resource have been developed, which provide informational and methodological assistance to specialists in working with gifted student youth; support for the socialization of gifted student youth in the Internet environment during communication and the design and implementation of socially significant activities.

A scientific and methodological toolkit for diagnosing the components of socialization in the Internet environment of gifted students is proposed, which will contribute to increasing the role of psychological services of educational institutions in realizing the personal potential of gifted students; ensuring its support and safety in social and information environments; increasing the level of social interaction of gifted student youth; development of self-identification and self-presentation skills, adaptability and subordinate interaction in the social environment; correction of frustration states of gifted students, feelings of loneliness, alienation, excessive introversion; prevention of negative manifestations of depressed psycho-emotional state as a result of lack of timely and proper socialization.

Key words: *personality, student youth, socialization, means of socialization, giftedness, Internet-environment, modern society.*